

Zondag 3 april 2016, 10.30 uur, Pauluskerk

Lezing Oude Testament: [Amos 8: 4 - 8](#)

Lezing Nieuwe Testament: [Lucas 16: 1 - 9](#)

Uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Wat zoek je in het leven? En dan niet af en toe, of een beetje. Maar echt, van binnen, met je hart. Waar zijn je energie en aandacht ten diepste op gericht? Ook al ben je je dat misschien niet eens bewust of heb je dat nog nooit aan iemand anders verteld. Wat zoeken wij mensen eigenlijk in ons leven? Dát is het thema van vanmorgen.

Enige tijd geleden schreef de Duitse filosoof Peter Sloterdijk een interessant boek: "Im Weltinnenraum des Kapitals". Dus, zoiets als: In de wereldbinnenruimte van het kapitaal. In het Nederlands is dat boek vertaald met als titel: Het kristalpaleis. Goed vertaald, volgens mij. Want dat beeld van de wereld het Kristalpaleis geeft precies weer waar het Sloterdijk om begonnen is. Het is een beeld dat hij heeft overgenomen van Dostojevski, uit diens "Aantekeningen uit het ondergrondse". Daarin gebruikt Dostojevski het beeld van het Kristalpaleis als metafoor voor het moderne kapitalisme van toen. Het beroemde Londense Crystal Palace werd gebouwd in 1851 ter gelegenheid van de allereerste Wereldtentoonstelling. De eerste keer, dat de verworvenheden van het kapitalisme trots werden getoond onder een groot glazen dak. Voor Sloterdijk het beeld van de moderne Westerse wereld en haar mondiale droom van een nooit meer ophoudende welvaart. De wereld als een prachtige, comfortabele, afgesloten, glazen ruimte, waarin moderne Westerse mensen zouden willen wonen en die zich steeds verder over de wereld verspreidt. Met als enig probleem, dat miljarden mensen niet wonen onder die glazen stolp en tevergeefs kloppen aan de deur om binnen te komen. Dat is precies wat er nu gebeurt in en met Europa, vooral ook na de overeenkomst die Europa sloot met Turkije over de duizenden vluchtelingen vanuit Syrië. En die niet zal gaan werken, omdat je afsluiten van de rest van de wereld onder een kas van comfort en zogenaamde welvaart geen toekomst biedt, niet voor de vluchtelingen, maar zeker ook niet voor Europa. Maar dat Kristalpaleis geldt niet mondiaal, ook nationaal, in Nederland. Hoeveel mensen in onze eigen samenleving hebben niet voortdurend het gevoel, dat zij er in de ogen van de dominante groep – de zogenaamde elite – eigenlijk niet toe doen. En haken af. En met recht! Zie wat er is gebeurd in de Beverwaard en het AZC daar. Niet in Kralingen, maar daar.

Je zou kunnen zeggen, dat dat Kristalpaleis ook model staat voor het onderwerp dat Jezus vanmorgen aansnijdt in de gelijkenis over die slimme rentmeester die weet wat je met handel en zakendoen voor elkaar kunt krijgen. Voor wat Jezus noemt "dat onrechtvaardige geld". En voor Jezus' vraag aan het eind: waarop vertrouw je nou, als het er echt op aankomt? Wat zoek je - uiteindelijk - in je leven: het geld – met alles wat daarbij hoort aan zekerheid die geen zekerheid is - of iets anders? God. En dan vooral alles waar God in de bijbel voor staat?

Jezus vertelt vanmorgen een moeilijk te begrijpen gelijkenis. Een volstrekt onbetrouwbare en oneerlijke rentmeester krijgt alle lof. En ik altijd maar denken, dat het andersom zat. Dat het Jezus begonnen was om eerlijkheid, rechtvaardigheid en betrouwbaarheid van mensen. Laten we met elkaar eens een poging doen om die gelijkenis te begrijpen. Eerst drie dingen als een opstapje daartoe.

Waaróm vertelt Jezus deze gelijkenis? Daarvoor moeten we terug naar een stukje hiervoor uit Lucas, naar hoofdstuk 15. Daar begint het zó: "Alle tollenaars en zondaars kwamen Jezus opzoeken om naar hem te luisteren. Maar zowel de Farizeeën als de schriftgeleerden zeiden morrend tegen elkaar: "Die man gaat met zondaars om en eet met hen". Het woord "zondaar" heeft hier een bijzondere betekenis. Zondaars zijn voor de Farizeeën en de schriftgeleerden al die mensen die in hun ogen een onzedelijk leven leiden of een oneervol beroep uitoefenen. Tollenaars, prostituees, herders, leerlooiers. Al die lui in de samenleving van toen, die smerig werk doen en zich maar niet aan de regels willen houden. Of beter: aan hun regels. En dus horen ze er, volgens hen, niet bij. Niet bij de samenleving en ook niet bij God. Dat is jammer, maar waar. Eigen schuld, dikke bult. Er is nog niets veranderd: de goegemeente van de samenleving doet nog steeds precies hetzelfde: uitkeringstrekkers, vluchtelingen, illegalen, dus ja, eigenlijk criminelen, natuurlijk horen die er niet bij. Misbruik van sociale voorzieningen, dat

mag niet. Dus, ja. Illegaal, dat mag niet, dus, ja. Logisch, toch. En het is ze een doorn in het oog, dat juist die mensen - die voor niks deugen - zich zo tot Jezus aangetrokken voelen. Sterker, dat Jezus actief hun kant kiest. Want "met hen eten" betekent, dat Jezus hen thuis ontvangt en als hun gast- en beschermheer optreedt. Welbewust. Dát is de vraag die er speelt tussen Jezus en de Farizeeën: is de samenleving - en dus ook God - er alleen voor de geslaagden, de rijken en de gelukkigen, die het zich kunnen permitteren om zich netjes te gedragen, zich aan de regels te houden? Of: is de samenleving - en dus ook God - er in principe voor alle mensen, ook al zijn ze soms mislukt of ongelukkig of psychisch ziek of moeilijk in het gareel te houden. En hoeveel mensen in onze eigen samenleving stellen zo langzamerhand die vraag en met recht, zie de documentaire 2km2 over de wijk Bloemhof, zie ook veel van de mensen die PVV of Leefbaar stemmen.

Nu de gelijkenis zelf. Jezus zegt: "Er was eens een rijke man, die een rentmeester had". En daarmee tekent Jezus, denk ik, in een notendop de basissituatie waarin elk mens verkeert: die van rentmeester. Ga eens bij jezelf na. Wat van de belangrijke dingen in je leven hebt je werkelijk zelf gemaakt, op eigen kracht tot stand gebracht? Hebt je er zelf voor gekozen om te leven? Nee, dat hebben uw ouders voor u gedaan. Dat geldt ook voor Hugo en Karel. Heb je de gezinssituatie gemaakt, waarin je terecht kwam? Heb je gekozen voor je moeder of vader, je broers of zussen? Voor je plaats in het gezin? Nee. Heb je het soort gezin waarin je leeft, zelf gemaakt: rijk of minder rijk, ontwikkeld of minder ontwikkeld, gevoelig of minder gevoelig? Nee. Wordt je leven helemaal door jouw eigen keuzes bepaald? Kan je je eigen ge-zondheid maken, bijvoorbeeld. Maar heel beperkt, denk ik. Het is, lijkt me, één van de basiscondities van ons bestaan: ik heb niet zelf voor mijn leven gekozen en ik "maak" het maar in zeer beperkte mate zelf. Ik heb het gekregen. Van een rijk man, zegt de gelijkenis. Eigenlijk heb je alle belangrijke dingen in het leven gekregen, van een rijk man, van God, zegt de bijbel.

Een gelijkenis heeft altijd een springend punt. Dat is daar waar Jezus onze normale menselijke manier van doen en laten tot in het absurde doorvoert. In een poging om ons des te scherper een alternatief te laten zien. Het alternatief van het Koninkrijk, van God dus. "Men had de heer laten weten, dat die rentmeester zijn vermogen verkwistte", hoorden we. En dat snap je. Je hebt nou eenmaal mensen die de verleiding van geld en goed moeilijk kunnen weerstaan. Dus een rentmeester, die niet te vertrouwen is, oké. Zo gaat dat soms met mensen. Maar dan komt het, dat springende punt. "De rentmeester dacht bij zichzelf: wat moet ik doen?" En je verwacht, dat hij alles zal doen om zijn fouten goed te maken of desnoods te verdoezelen. Maar nee, niets van dat alles. Integendeel, hij maakt het alleen nog maar erger. Hij zet zijn louche praktijken onverminderd voort. Buiten medeweten van zijn heer verlaagt hij de schulden van diens debiteuren. En dan niet zo'n beetje! Kunt u het allemaal nog volgen? Ik niet. En al helemaal niet, als de gelijkenis eindigt met: "En de heer prees de oneerlijke rentmeester, omdat hij het handig had aangepakt".

Wat wil Jezus nu aan ons kwijt met deze wonderlijke gelijkenis? Ik denk, op zijn minst drie dingen.

Eén. "De rentmeester dacht bij zichzelf: wat moet ik doen? Want mijn heer ontslaat mij. Spitten kan ik niet, en bedelen, daar schaam ik mij voor". Jezus wil ons laten zien, dat de rentmeester - net als de Farizeeën - behoort tot die soort van mensen die vinden dat ze niet zomaar iemand zijn. Zij hebben het gemaakt, in het leven. En die mensen zijn van alle tijden, je had ze vroeger, je hebt ze nu. Het zijn de mensen die de samenleving opdelen in tweeën. In sterken en in zwakken. En de sterken daar horen ze zelf bij. Als je maar sterk genoeg bent, dan doet het leven precies wat jij wilt. Als je maar sterk genoeg bent en doorzet en hard werkt, dan is succes gegarandeerd. Succes in de vorm van geld en goed, van een mooi huis, van een glanzende carrière, van aandacht en aanzien onder de mensen. Zó heeft de rentmeester tot nu toe gedacht en geleefd. Dát heeft hij zijn leven lang gezocht. En wie alleen dát zoekt, komt er al snel toe om de mensen, die niet of minder succesvol zijn, te zien als zwak. Gewoon niet sterk genoeg. En dat is jammer, hoor, heus, jammer. Maar dat probleem moeten ze zelf oplossen. Dat is niet mijn verantwoordelijkheid.

Twee. "De rentmeester dacht bij zichzelf: ik weet al wat ik zal doen. Dan zullen de mensen mij, als ik ontslagen ben, in hun huis opnemen". Onvoorstelbaar. Deze man, die misschien nog nooit een mens echt heeft zien staan, zegt: dan zullen de mensen mij in hun huis opnemen. Misschien, op dit kritieke moment in zijn leven is hij er achter gekomen, dat ook zijn leven niet maakbaar is. Misschien heeft hij

ontdekt, dat niet alleen hijzelf, maar alle mensen fundamenteel de positie van rentmeester bekleden, als het om het leven gaat. Wij hebben het leven niet gemaakt, maar gekregen van God, allemaal. En wie zich dat gaat realiseren, deelt de mensen - in stilte of openlijk - niet meer in termen van sterk en zwak, van hoog en laag, van succesvol en niet-succesvol. Die gaat zien, dat mensen uiteindelijk allemaal dezelfde noden hebben. Dat ze allemaal bang zijn of onzeker, soms. Dat ze vreselijk in hun maag zitten met de slechte relatie met elkaar, maar niet weten hoe je dat moet oplossen. Dat ze zich geen raad weten met de opvoeding van hun kinderen. Dat ze allemaal graag, soms, aardig gevonden willen worden en belangrijk in de ogen van anderen. Dat is wat de rentmeester heeft ontdekt. En plotseling - voor het eerst - ziet hij mensen staan. Niet meer cijfers op de balans, maar mensen. "Hij liet iedereen, die bij zijn heer schulden had bij zich roepen, één voor één". Persoonlijk. Een rentmeester, niet meer op zoek naar geld en naar zichzelf, maar naar mensen.

Drie. "Ja, ik zeg jullie, maak je vrienden met het onrechtvaardige geld. Dan zullen jullie, wanneer geld geen waarde meer heeft, in de hemelse woning ontvangen worden", hoorden we. Wie eenmaal mensen heeft zien staan - en niet meer mensen ziet als middelen om geld te verdienen of er zelf beter van te worden -, gaat vervolgens proberen van mensen vrienden te maken. Op alle mogelijke manieren, met alle mogelijke middelen, zelfs met dat ellendige geld. Die gaat willen, dat het hart van elk mens een hemelse woning wordt. Die gaat proberen angst te verminderen, als iemand bang is, juist ook in onze tijd. Die gaat proberen onzekerheid kleiner te maken voor wie niet weet hoe het nou verder moet in zijn leven. Die gaat proberen bij iemand te zijn, die zich alleen en verlaten voelt. Kortom, die gaat op zoek naar God - en niet meer naar geld of naar zichzelf - om stukjes van God aan te reiken aan alle mensen, die dat nodig hebben. En als het erom gaat van mensen vrienden te maken, mag je buitengewoon oneerlijk zijn, volgens Jezus. Als het daarom gaat, mag je van God - die rijke man - alles pikken wat God in huis heeft. Liefde en zorg en aandacht voor elkaar en begrip en warmte. Dat mag je allemaal pikken, van God, alles, zoveel als je maar nodig hebt om van het hart van elk mens een stukje hemel te maken. Net zoals in dat feestverhaal van daarnet, waar de kinderen het snoep niet in hun eigen mond stoppen - want dat gaat toch niet - maar in de mond van de andere kinderen. En dan wordt het feest niet voor een paar, maar voor iedereen.

Lieve mensen, wij leven in een wereld, waarin veel mensen op zoek zijn naar geld en goed, als het enige echte doel in hun leven. Veilig in de comfortzone van ons kristallenpaleis. En de rest van de wereld, mondiaal, vluchtelingen, oorlogsslachtoffers, en nationaal, al die mensen, ook in Rotterdam, die sociaal worden uitgesloten, jammer dan. Die zoeken het zelf maar uit. Ik hoop van harte, dat die situatie aanleiding is voor inkeer en zelfreflectie en meditatie in het westen en voor bewustwording en het zoeken van het gesprek met elkaar. Voor een bezinning en gesprek over die essentiële vraag - straks ook voor onze kinderen -: wat zoek ik, wat zoeken wij eigenlijk in het leven, in het westen? En dat we dan - wijs geworden door het leven en door bijbel - zullen antwoorden: wij zoeken niet in de eerste plaats geld en goed. Wij zoeken God, althans dat proberen we. Wij zoeken God om stukjes van God uit te kunnen delen aan de mensen om ons heen, aan alle mensen. Want als je dat doet, maak je van mensen vrienden en geen vijanden. Amen.

D.J. Couvée
Rotterdam, 3 april 2016